

CSALÁS VAGY MŰVÉSZET?

Hírhedt pesti szélhámosok

Bűnöző és bűnöző közt óriási a különbség. Egy rablógyilkos például aligha, míg egy vérbeli szélhámos amolyan „romantikus hőssé” is válhat, és joggal kerülhet a városi legendák arcképcsarnokába.

Az utóbbi másfél évszázad Magyarországon is kitermelt pár híres csalót, de a legpikánsabb történeteket a XX. század első pár évtizede írta.

ROTTENBILLER UTCA – ELADÓ!

Hamrák János 1909-ben adta el a Rottenbiller utca faburkolatát, de nem ez volt élete első svindlije – jó pár csaláson túl volt már, mire pályafutása leghíresebb „üzletét” megkötötte.

Hamrák 1879-ben született Budapesten, első jegyzett bűncselekményét pedig egyenesen a Városházán követte el, ahol ügyintézés közben megtetszett neki egy XVII. századi falióra. Pár nappal később egy barátjával, szerelőruhában tért vissza az épületbe, majd odasétáltak a kiszemelt órához, és közölték az alatta ülő tisztviselővel, hogy karbantartóként elviszik az ódon szerkezetet egy párnapos restaurálásra. A csinovnyik még örült is, hogy felújítják az órát, de arra nem gondolt, hogy akkor hallja utoljára kongani.

A múlt század elején a fővárosban mindennaposak voltak az útkarbantartások, ezért senki nem lepődött meg, amikor a Rottenbiller utca faburkolatát felbontották a Keleti pályaudvarnál. Hosszú hetekbe telt, mire egy házmester kérdezősködni kezdett a fővárosnál, hogy mikor teszik már le a Hamrák által beígért macskakövet.

A Városházával Hamrák ezután sem szüntette meg a kapcsolatot, a hivatal később „alkalmazásába” fogadta: legalábbis ő maga – egy katonai érdemrendet az öltönyére tűzve – fővárosi dolgozónak adta ki magát, amikor egy álmos őszi regelen két munkással megjelent a Váci utcában. Megállt egy bolt előtt és méricskélgni kezdett, mire a boltos kijött, és megkérdezte, hogy: „mégis mit mér, és miért pont az én üzletem előtt?” Hamrák válasza egyszerű volt: állítása szerint a városvezetés úgy döntött, hogy nyilvános vécéket telepít a vásárlóutcába, és pont az üzlet előtt lenne a legmegfelelőbb hely rá. Összesen nyolc üzlettulajdonossal hitette el, hogy a vécét eljűk építik, és mindegyik vaskos kenőpénzt adott neki, hogy mégse így történjen. A történet szépsége, hogy nemcsak Hamrák, hanem a boltulajdonosok is boldogok voltak. Előbbi szép summát gyűjtött be, utóbbiak pedig büszkén mesélhették, hogy kijátszották a városvezetést, és eszükbe nem jutott, hogy csalás áldozatai lettek.

Hamrák kitűnő modorával és kifogástalan eleganciájával bárkit levett a lábáról. Ahogy a szélhámosok legtöbbje, ő is előszeretettel töltötte napjait a pesti kávéházakban és lokálokban, ahol délelőttönként szívesen mélyült el a napi sajtóban. Így értesült az egyik újságból arról, hogy Székesfehérvár piacterét faburkolattal akarják beborítani – pár órával később már ott ült a vidéki város egyik elegáns éttermében, elmélyülten tárgyalt a városi döntéshozókkal, és megígérte, megszerzi a fát. A szerződést még aznap aláírták, Hamrák pedig zsebre vágott 1000 korona előleget. Másnap Budapesten felbérelt közel ötven munkást, lezáratta a Rottenbiller utcát a Baross tér és a Lövölde tér között, majd felszedette az utat burkoló fakockákat, és leszállította Fehérvárra. A művelet ezer aranykoronába került neki, és végül nyolcezret keresett az üzleten. Mire Pesten rájöttek, hogy csalás történt, Hamrák már rég vidéken élte nagyvilági életét, majd amikor elfogyott a pénze, belépett egy vándorcirkuszhoz, ahol a búr háború veteránjaként szórakoztatta a közönséget... mígnem csattant a kezén a bilincs. Egy ideig bírta a rendőrségi vallatásokat, de végül

megtört, és részletesen tollba mondta az összes bűntettét, melyeket azután előszeretettel publikált a korabeli sajtó. Hamrákot lecsukták, az I. világháború idején eltűnt, utána pedig senki sem hallott róla.

A NÉPKONYHÁS

A városi kasszából nemcsak Hamrák, hanem egy bizonyos Feinsilber Róbert is vaskos kötegeket emelt el, miután elhatározta, hogy átveszi a budapesti közétkeztetés irányítását.

Róbert bácsi ugyan nagy svindler volt, de szerette az emberek közelségét, és imádta a hírnévvel járó felhajrást, ezért többször személyesen mert levest és főzeléket az éhezőknek – azt csak ő tudhatja, hogy ez tényleges törődés volt, vagy a megtévesztés egyik apró részlete.

A 1920-as években óriási volt a szegénység az országban, számos úgynevezett „népkonyhát” üzemeltettek, melyeken – korabeli adatok szerint csak Budapesten – napi 60 000 adag leves került kiosztásra. A főváros idővel alig-alig tudta „szponzorálni” az ingyenes étkeztetést, és be is zártak jó pár ételosztót, ami egyenesen lázadásához vezetett volna, ha nem lép színre Feinsilber Róbert, akit a pesti köznyelvben nemes egyszerűséggel csak Róbert bácsinak neveztek.

A török származású férfi 1926-ban besétált a Városházára és közölte a vezetőséggel, hogy neki élete legfőbb célja segíteni az elesetteken, ezért szeretné kézbe venni a népkonyhák irányítását, ráadásul magánvagyonából azt is fedezné, hogy alkalmanként a leves mellé egy második fogást is kapjanak az éhezők. No de honnan volt a magánvagyon? Egyáltalán volt-e magánvagyon? Ha eleinte nem is, később biztosan lett.

Róbert bácsi „jótékony-ságának” hírére pillanatok alatt felkapta a fejét a sajtó, és cikkek sora jelent meg a rejtélyes világfiról, aki a szegényeken segít. Több se kellett a korabeli elitnek, és látványosan, busás összegekkel támogatták Feinsilbert – még Horthy Miklósné is ezer pengőt utalt neki 1926-ban. Tény, hogy Róbert bácsi állta a szavát, és kaptak meleg ételt az éhezők, de a színpalak mögött sötét üzletek köttettek. Feinsilber ugyanis megállapodott a vendéglősökkel, hogy adják neki ingyen a maradékot (ami egyébként a szemétkbe menne), sőt még a Honvédelmi Minisztériumtól is szerzett engedélyt, hogy három budapesti laktanyából ingyen szállíttathassa el a megmaradt, és kidobásra ítélt alapanyagot. Utóbbi egyébként előbb adta

el a vendéglősöknek, minthogy a szegényeknek főzött volna belőle, nekik abból az óriási készletből porciózott, melynek a tárolására három hatalmas raktárpületet bérelt az Újpesti rakparton.

Így vagy úgy, az elosztóknál minden nap gőzölögtek a teli kondérok, Feinsilber pedig élte fényűző életét: a New York Palotában lakott, és – akárcsak a legtöbb szélhámos – ő is törzsvendég volt Pest úri mulatóiban és kávéházaiban, egy eszpresszó és egy konyak között pedig néha vett egy-egy bérházat Bécsben. Gazdagságát természetesen az újságíróknak tagadta, és örökké azt ecsetelte, hogy a konyhák felemészítik a vagyonát, mire a hiszékeny zszurnalisták gyűjtést szerveztek neki, Horthyné pedig a Ferenciek terén szónokolt, hogy a tehetősebbek adjanak neki még pénzt – amiből Feinsilber persze újabb bérházakat vett, és Londonban élő lányát támogatta.

1930-ban viszont Róbert bácsinak meggyűlt a baja a rendőrséggel, és egy kétes kimenetelű uzsoraügylet miatt letartóztatták, a kihallgatások során pedig szóba kerültek a népkonyhák is.

A történet vége egyébként máig sok kérdést vet fel: Róbert bácsi azt állította, hogy soha egy fillért nem sikkasztott, és arra hivatkozott, hogy lám, Budapesten semmi vagyona nincsen, ami igaz is volt, hiszen mindene a Londonban élő lánya nevében volt. Az akkori törvények szerint viszont nem volt köteles beszámolni arról, hogy leginkább saját tulajdonban lévő bécsi ingatlanait mikor és miből szerezte, ráadásul a magyar állam „kárpótlásként” amúgy sem tehetne volna rájuk a kezét. Feinsilber végül 1930. május 2-án elhagyta az országot, és soha nem tért vissza. Vannak, akik szélhámosként emlékeznek rá, de sokak szerint lényegtelen, hogy nyereszkeskedett a népkonyhán, mert annál sokkal fontosabb, hogy az éhezőknek enni adott.

A SVINDLERKIRÁLY

Strassnoff Ignácnál nagyobb szélhámost talán még sosem hordott a hátán a föld. Ő ugyanis nemcsak hazánkban, hanem egész Európában hírhedt volt, és egy ideig még az amerikai hatóságok is keresték. A nemzetközileg „elismert” csaló igen fiatalon kezdte

szélhámos pályafutását. 1868-ban született Mátészalkán, 18 évesen már írnokként dolgozott a Kereskedelmi Minisztériumban. A fővárosban szerelmes lett egy lányba, akit drága ékszerekkel akart levenni a lábáról, pénze viszont nem volt rá, így egy barátjával ellopták a dohánytözsde komplett készletét. A lopott áru egy részét azután megtalálták Strassnoff lakásán, aki ezért életében először rács mögé került, de fiatal korának köszönhetően alig tíz hetet ült. Szabadulása után osztó lett egy kártyaklubban, ahol szerelmes lett egy színésznőbe, bizonyos

F. Zelmába. A szerelem viszont megint bűnre csábította: egykori munkahelyéről, a minisztériumból emelt el ékszereket, és miután egy exkollégája feldobta, visszaesőként már három és fél évre fosztották meg szabadságától – alig két nappal azután, hogy kiszabadult, máris újságíróként dolgozott Szentendrén, és egy választási kampányban is részt vett.

Strassnoff ez idő tájt vált nagystílű svindlerré. Egy ismert primástól például 10 000 koronát csalt ki, miután elhitette vele, hogy kártyaadósságban úszó hercegként tengődik Budapesten, és ha hazajut, akkor lelke rajta, elküldi neki a pénzt – persze ez sosem történt meg. Bár a legtöbb svindler imádta a rulettet, neki nem volt kenyere a szerencsejáték (maximum kártyázni ült le), mégis sokat járt kaszinóba és ott boldog-boldogtalant átvágott. Egyszer állítólag még Esterházy gróftól is kölcsönkért és talán nem meglepő, hogy a gróf soha nem látta viszont a pénzét.

Strassnoff vagyonokat vert el ruhára, ékszerekre és nőkre, így időről időre kénytelen volt „munkába állni”: többekkel együtt belekeveredett egy minisztériumi sikkasz-

Keleti Márton
filmrendező megihlette
Strassnoff Ignác története,
és 1966-ban háromrészes tévésorozatot
forgatott az életéről Benkő Gyula, Gyórfy
György, Horváth Gyula és Körmendi János
főszereplésével. Az *Én, Strassnoff Ignác,
a szélhámos* című sorozat forgatókönyve
hivatalos dokumentumok alapján
íródott, de tartalmaz fiktív
elemeket is.

tásba, és a börtön elől egészen Olaszországig menekült. Amikor az ügy elévült, és visszatért Capri szigetéről, magára öltött egy tisztí egyenruhát, és négyezer (egy másik adat szerint ötezer) szörmebecsket rendelt a honvédségnek egy gyártól, ahol azt mondta, nyugodtan adják drágábban az árut a katonaságnak, mint az üzleteknek, a hasznon pedig felezenek. Csakhogy Strassnoff a hasznon rászó felét már ekkor kicsalta az üzemből, és vígan élt belőle, ugyanezt a trükköt bevetve pedig átvágott még egy malmot, egy búzakereskedőt, és még jó pár üzemet, mígnem egy szíjgyártó – akinek gyanússá vált – lebuktatta. Strassnoffot a Nyugati pályaudvaron kapták el: éppen készült volna elhagyni az országot, de ehelyett két évre dutyiba vágták.

A szabadulás után az Egyesült Államokba utazott, ahol magát bárónak kiadva kényelmesen mozgott a felső tízezer köreiből, de nyolc hónap után kénytelen volt elhagyni az országot, mert rászállt a rendőrség egy tisztázatlan váltóügy miatt. Strassnoff az USA után meg sem állt Hamburgig, ahol egy grófnőt vágott át 4000 márkával, majd hazatért Budapestre, és a kormány szolgálatába állt. Horvátországba küldték politikai „kémnek”, amiért 10 000 korona ütötte a markát. Egy zágrábi képviselőnek viszont gyanús lett a tevékenykedése, és egészen Pestig üldöztette két nyomozóval, akik a fővárosban lecsaptak rá. Strassnoffot kiadták

Zágrábnak, ahol három évet kapott, de végül nyolc évet ült, mert börtönírnokként eladta a börtön berendezéseit.

A szabadulás már az I. világháború idején érte. Horvátországból egy rövid pesti kitérővel Bécsbe vonatozott, ahol nőkre és kártyára herdálta minden pénzét, majd ismét lebukott egy sikkasztáson, és öt évre megint rács mögé került. A börtönből egyenesen Berlinbe ment, ahol belekeveredett egy pénzhamisítási botrányba, és ismét bekasztolták, de akkor tizenöt hosszú évre. Állítólag esküdözött, hogy ha kiszabadul, törekszik majd a becsületes életre, de aligha sikerült neki: a börtön után ugyanis írni kezdte emlékiratait, aminek a jogait egyszerre két kiadónak adta el, a dupla előleggel pedig 1926-ban hazatért, elvett egy nála harminc évvel fiatalabb nőt, majd 1932-ben, tüdőbajban hunyt el Debrecenben. Két évvel idősebb bátyja, az országos hírvű színész és színházigazgató Szendrey Mihály azt mondta, hogy ha Ignác a színpadon kamatoztatta volna a tehetségét, világsztár lehetett volna belőle – csak hogy Strassnoff nem szeretett dolgozni, igazi szélhámosként inkább kicsalta mások pénzét, és pontosan addig herdálta, amíg tartott. 64 évet élt, amiből majdnem 34-et töltött rács mögött.

Fencsik Tamás

deepblue
„információk egyszerűen”

A deepblue bemutatja
A MUNKAMEGOSZTÁS
című szolgáltatását

Használja dokumentumait
közös munkatársaival!

Megfelelő az együttműködés a munkatársai között?
Meg tudják osztani egymással munkájukat?
Vannak egyáltalán munkacsoportok?

Az előnyeit megtudhatja weboldalunkon:
www.deepblue.hu

www.deepblue.hu | Deep Blue System Kft.
Rendszerfelügyelet, rendszerüzemeltetés, informatikai rendszerek tervezése, kialakítása.